

УДК 316.7

Герасименко Г.В., канд. екон. наук, Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України,

Ничипоренко С.В., канд. екон. наук, Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України,

Хмелевська О.М., канд. екон. наук, Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України

ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ПРОТИДІЇ ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЬСТВУ В УКРАЇНІ

Досліджено проблему гендерно зумовленого насильства. Узагальнено результати опитування експертів, які працюють у сфері попередження та протидії даній формі насильства та представляють різні інституційні сектори. Подано аналіз експертних оцінок причин та основних форм гендерно зумовленого насильства, визначено ключові проблеми, що стримують ефективність заходів з протидії гендерно зумовленому насильству, а також окреслено основні підходи до формування відповідної політики на державному рівні.

Ключові слова: *гендерно зумовлене насильство, домашнє насильство, політика протидії насильству, експертні оцінки.*

Гендерно зумовлене насильство (далі – ГН) виступає одним з найпоширеніших порушень прав людини. Згідно з емпіричними даними, цей прояв насильства диспропорційно вражає жінок внаслідок нерівного розподілу владних повноважень та ресурсів між жінками і чоловіками, заниженої оцінки становища жінок у суспільстві та їх відповідного залежного становища в сімейному житті. Жінки та дівчата не лише стикаються з високими ризиками насильства, але й потерпають від браку ресурсів та умов, що необхідні для попередження подібних ситуацій або пошуку справедливості. Саме жінки особливо уразливі до негативних наслідків насильства, які можуть проявлятися в небажаних вагітностях, небезпечних абортах і втратах репродуктивного здоров'я, поширенні захворювань, що передаються статевим шляхом, та ВІЛ-інфекції. Психологічний стрес і наслідки посттравматичного синдрому можуть мати тривалі прояви, що впливають на всі виміри жіночого життя.

Гендерно зумовлене насильство може виражатися в різних формах, які охоплюють сексуальне насильство та торгівлю людьми, напади або переслідування, образи, погрози або принизливе ставлення тощо. Однак найпоширенішим проявом гендерно зумовленого насильства по всьому світу виступає насильство в родині, тобто з боку подружжя або інтимного партнера. Зокрема, за даними Міністерства соціальної політики України впродовж 2015 р. зафіксовано 103 101 звернень з приводу насильства в сім'ї; при цьому переважна більшість з них надійшли від жінок (майже 90 тис. звернень). Проте офіційна статистика не відображає реальне поширення проблеми, оскільки домашнє насильство залишається найбільш замовчуваним з огляду на те, що подібні ситуації часто не криміналізуються соціально-культурними нормами та звичаєвим правом. Трагування насильства в родині як внутрішньо-сімейної справи призводить до поширеної стигматизації постраждалих і суспільного несхвалення практики звернення по зовнішню допомогу. Це ускладнює облік випадків домашнього насильства та стримує ефектив-

ність розробки відповідної політики реагування, попередження та надання належної допомоги постраждалим.

Україна стала першою з пострадянських країн, яка ухвалила Закон «Про попередження насильства в сім'ї» (2001), з обґрунтуванням відповідної законодавчої та інституційної бази. Нормативне забезпечення політики попередження та протидії гендерному насильству дістало розвиток у інших нормативних актах, включаючи Закон «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків» (2005), Закон «Про засади попередження торгівлі людьми» (2011); відповідні законодавчі зміни були внесені до інших нормативних актів, у тому числі до Кримінального Кодексу України. Питання гендерно зумовленого та домашнього насильства отримали належну відповідь і в рамках державних цільових програм з протидії торгівлі людьми та утвердження гендерної рівності в українському суспільстві; у 2008 р. було ініційовано національну кампанію «Стоп насильство!».

У 2011 р. Україна підписала Стамбульську Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству, ратифікація якої зобов'язує держави вживати ряд заходів для запобігання й викорінення домашнього насильства. Зокрема, державою має бути створено незалежний орган, який вироблятиме цілісну скоординовану політику протидії домашньому насильству, розроблені форми співпраці з жіночими громадськими організаціями, організовано збір та аналіз статистичних даних. Нині спеціальна експертна група опрацьовує питання приведення національного законодавства у відповідність до положень Конвенції, а її остаточна ратифікація означатиме необхідність виділення бюджетних коштів на реалізацію відповідних заходів, зокрема організацію системи кризових центрів і медико-реабілітаційних закладів для постраждалих від насильства.

Незважаючи на високу актуальність проблеми, в Україні спостерігається системний брак наукових публікацій з питань гендерно зумовленого, у тому числі домашнього насильства. Окремі питання методології та статистичної оцінки даного явища здійснювались Г. Герасименко [1], І. Демченко [2], К. Левченко [3], Г. Христовою [4] та іншими науковцями. Дотепер більшість досліджень з відповідної тематики реалізовувались за ініціативи та підтримки міжнародних донорів, у рамках проведення більш широких комплексних досліджень. Перша спроба національної оцінки поширення насильства в сім'ї була здійснена у рамках Медико-демографічного обстеження України (МДОУ) у 2007 р., програма якого містила спеціальний модуль з проблематики домашнього насильства [5]. Особливості суспільної думки щодо насильства в родині досліджувалися й у рамках Мультиіндикаторного кластерного обстеження, що було реалізовано за підтримки ЮНІСЕФ у 2012 р. [6]. Окремі питання, пов'язані з проявами домашнього насильства щодо літніх осіб, розглядалися у програмі спеціального соціологічного опитування ЮНФПА «Літні жінки та чоловіки: якість життя та соціальний добробут» у 2013 р. [7]. Проблеми сексуальних домагань на робочому місці були включені до тематики соціологічного опитування «Участь жінок у складі робочої сили в Україні», що проводилось у 2012 р. за підтримки ЮНФПА та МОП [8]. З метою отримання співставних даних у 2014 р. ЮНФПА було проведено репрезентативне дослідження населення з питань насильства щодо жінок і дівчат, яке ґрунтувалося на тематичному модулі «Домашнє насильство» МДОУ [9]. Становлення нових викликів у сфері гендерно зумовленого насильства у зв'язку з розвитком збройного конфлікту в Східній Україні у 2014–2015 рр. обумовило потребу в проведенні нового дослідження різних форм насильства на територіях, які постраждали від конфлікту, що було ініційоване ЮНФПА із застосуванням міжнародного досвіду.

Отже, **мета статті** – узагальнити результати ситуаційного аналізу поширення гендерно зумовленого насильства в Україні, визначити основні проблеми, які стримують ефективність політики попередження та протидії насильству, обґрунтувати ефективні інструменти їх

вирішення. Ситуаційний аналіз проведено за підтримки Фонду народонаселення ООН восени 2015 р. Географія дослідження охоплювала п'ять регіонів України, зокрема: Дніпропетровську область (Дніпропетровськ та Павлоград), Запорізьку область (Запоріжжя, Василівка та Дніпрорудне), Харківську область (Харків та Чугуїв), Донецьку область (Маріуполь), Луганську область (Лисичанськ). У цілому було опитано 52 фахівці, серед них: 10 представників місцевих органів влади, 7 правоохоронців, 9 медичних працівників, 10 фахівців з організацій, які надають соціальні послуги, 6 фахівців із сектору юстиції, 10 представників громадських організацій.

Ситуаційний аналіз з питань гендерно зумовленого насильства ґрунтувався на даних глибинних інтерв'ю з фахівцями, що представляли різні інституційні сектори – місцеві органи управління та громадські організації, правоохоронні органи та центри надання соціальних послуг, медичні установи та сектор юридичної допомоги. Програма опитування охоплювала оцінку поточної ситуації з рівнем насильства в регіонах дослідження, визначення загальних проблем у сфері державної політики протидії насильству, а також вузькотематичні запитання для фахівців, які представляли різні інституційні сектори, зокрема органи місцевої влади, правоохоронні органи, сектор охорони здоров'я та юстиції, громадські організації, надавачів соціальних послуг.

Основні форми та причини гендерно зумовленого насильства. На думку опитаних експертів, основною формою гендерного насильства в Україні залишається домашнє насильство, що проявляється в психологічних, фізичних та економічних формах. Медичні працівники підтверджують високий рівень замовчуваності подібних фактів, повідомляючи про випадки, коли жінки мали видимі сліди побиття та травм, однак відмовлялися повідомляти причини їх виникнення. Серед причини замовчування вони зазначають особливості менталітету самих жінок, які досить часто вважають насильство суспільною нормою (*«Мораль: «б'є – означає любить» є дуже поширеною [в Україні]»* (представник місцевої влади, м. Лисичанськ), страх розголосу та осуду, низький рівень поінформованості, відсутність довіри до правоохоронних органів (*«Жінки не звертаються, і це правильно. У нас законодавство недосконале»* (представник ГО, жертва домашнього насильства, м. Лисичанськ).

Фахівці, які працюють у сфері протидії гендерному насильству, спростовують міф про те, що жертвами домашнього насильства переважно стають незаможні та неосвічені жінки, наводячи приклади, коли з подібними випадками стикалися й представниці заможних верств. *«Суспільство – дуже архаїчне, тому стикаємося з випадками, коли успішні жінки піддаються насильству та не розголошують це»* (представник ГО, м. Маріуполь). Лунають думки, що від насильства в сім'ї більше потерпають молоді жінки (внаслідок своєї недосвідченості) або ж жінки похилого віку, які можуть зазнавати насильства з боку синів. Насильство найчастіше відбувається в сім'ях, де зловживають алкоголем та є непрацевлаштовані члени домогосподарств (один чи обидва з подружжя). Експерти підтвердили, що чоловіки також потерпають від насильства, проте їх значно менше, ніж жінок, а суспільне бачення «маскулінності» не дозволяє їм жалітися через можливий осуд та стигматизацію у суспільстві (працівник правоохоронних органів, м. Запоріжжя; представник ЦСССДМ, м. Харків).

Серед причин гендерного насильства експерти зазначали: складне економічне становище, зубожіння населення, яке призводить до відчаю та зловживання алкогольними напоями. Особливо часто подібні випадки мають місце в сільській місцевості. У цілому, на думку фахівців, проблему насильства можна назвати хронічною. Часто мають місце повторні звернення, оскільки реально проблема насильства не вирішується. Звернувшись до психолога чи соціального працівника, жінка отримує необхідну психологічну, юридичну чи соціальну допомогу, однак в умовах обмежених економічних ресурсів (відсутність працевлаштування, низький дохід і неможливість оренди окремого житла), 80% жінок повертаються до домашнього агресора та розпочинають новий «цикл насильства».

Основні проблеми у сфері протидії (попередження) гендерно зумовленого насильства (далі – ГН). Узагальнення експертних оцінок дозволило визначити такі проблеми, що стримують ефективність державної політики:

- доступність до послуг. Експерти повідомляли, що існує лише загальноукраїнська цілодобова «гаряча лінія», на місцевому рівні є телефони довіри в центрах соціальних служб, громадських організаціях і працюють вони лише у робочі години. Цілодобова підтримка постраждалих від ГН на обласному рівні відсутня. Крім того, відсутня в державних установах екстрена психологічна допомога, яку можна отримати лише в деяких громадських організаціях;
- відсутність безпечного житла для жертв ГН;
- низький рівень надання безпеки свідкам і постраждалим (*«фінансування не виділяється, програми не працюють»*), *«люди відмовляються від показань, обвинувачень, намагаються мовчати»*);
- нескоординованість між співробітниками різних секторів, що задіяні в протидії ГН;
- недостатній рівень обізнаності та можливості підвищення кваліфікації фахівців у сфері протидії ГН;
- недоукомплектованість фахівцями та високий рівень навантаження.

Пріоритетні напрями політики з удосконалення попередження та протидії гендерному насильству. Всі опитані експерти мали ідентичне бачення щодо подальшої політики з удосконалення попередження та протидії гендерному насильству. Більшість з них вважає, що в Україні мало розвинутий інститут психологічної допомоги, відсутня культура звернення до психологів у складній життєвій ситуації, недостатній рівень покарань кривдників, правильна система виховання та підготовки нового підростаючого покоління до дорослого життя.

Респонденти мають спільну думку щодо необхідності посилення покарань для кривдника. Вони вважають, що новий Кримінально-процесуальний кодекс є досить гуманним. Опитані зазначають, що якби були покарання, які б загрожували хоча б одним роком умовного ув'язнення, це мало б більш позитивний ефект. Введення громадських робіт є недостатнім для попередження та протидії ГН: *«...це комплексна проблема... коригуючі програми не діють, у селах не працюють, держава не фінансує... штрафи скасували, залишилися тільки громадські роботи та адміністративний арешт, які не вирішують проблеми»* (адвокат, представник ГО, м. Дніпропетровськ).

Недостатність послуг за корекційними програмами та прогалини в нормативному законодавстві щодо відповідальності за відмову від них зводять нанівець відвідування таких програм кривдниками. На думку експертів, для результативності надання допомоги в кризових центрах необхідно проводити роботу з агресорами в присутності працівників правоохоронних органів і поклати на них відповідальність за дотримання цієї процедури.

Експерти вважають, що нинішня система ускладнює процедуру доказу насильства, зокрема, сексуального. Так, довести факт згвалтування надзвичайно складно: крім огляду судово-медичного експерта потрібно мати свідків насильства. Особливо складно, на їхню думку, довести сексуальне насильство з боку чоловіка по відношенню до дружини (лікар, м. Чугуїв).

В Україні існує практика вилучення жінок з дітьми із сім'ї, де живе домашній тиран, надаючи тимчасове житло у кризових центрах. Крім того, що жінка переважно є постраждалою стороною, їй необхідно змінювати спосіб життя, переводити дітей в іншу школу тощо. При цьому кривдник залишається вдома та продовжує жити усталеним життям, яке для нього стає навіть комфортнішим. Враховуючи міжнародний досвід, експерти пропонують законодавчо закріпити ізоляцію кривдника від жертви та створити спеціалізовані центри тимчасового перебування для чоловіків-агресорів з обов'язковою процедурою проходження корекційних програм.

Посилення поінформованості населення з питань ГН пропонується шляхом полегшення системи запам'ятовування інформації для широкої аудиторії:

- номер гарячої лінії має бути коротким;
- інформаційні пам'ятки розповсюджувати у вигляді візитівок у суспільних місцях;
- інформаційну кампанію направляти на окремі цільові аудиторії (має бути інформація окремо для батьків, чоловіків, жінок). *«Інформаційна кампанія має бути побудована таким чином, щоб чоловіки так само, як і жінки розуміли, що вони захищені та можуть звернутися по допомогу і це не буде сприйнято суспільством як слабкість»* (працівник ЦСССДМ, м. Харків).

Непереборною проблемою для центрів соціальних служб стало скасування інституту фахівців із соціальної роботи та додаткове навантаження на працівників служб. Для фахівців, які стикаються з надскладними випадками, потрібні супервізори, фахівці з питань професійного виховання. Необхідна окрема державна психологічна служба, що буде надавати такого роду послуги.

Нагальною проблемою залишається плинність кадрів. Через низькі зарплати молоді спеціалісти, пропрацювавши короткий період часу звільняються, знайшовши собі більш високооплачувану роботу, що унеможлиблює підготовку досвідчених фахівців та налагодження механізму взаємодії. На думку деяких експертів, для посилення взаємозв'язків та координування діяльності необхідно проводити спільні семінари з питань протидії ГН, де присутні фахівці всіх сфер, які перебувають у «державній зв'язці».

В Україні ментально закріплена звичка вирішувати стресові ситуації шляхом вживання алкогольних напоїв замість вирішення проблем за допомогою фахівців-психологів. Тому варто виховувати у населення культуру звернень для отримання психологічної допомоги шляхом проведення інформаційно-просвітницьких заходів для населення з метою ідентифікації видів насильства, виявлення потреб у психологічній допомозі тощо.

Сьогодні непоодинокими є випадки, коли діти виховуються в неповних родинях, на вулиці, попадають у девіантне оточення однолітків. З раннього віку вони скоюють злочини, однак держава не карає їх, оскільки відповідальність настає тільки по досягненні певного віку, коли вже складно що-небудь змінити. Людина з об'єктивних причин вибирає певний вектор своєї поведінки. Тому експерти наголошували на необхідності від народження дитини виховувати у неї правильні навички гендерної поведінки.

Потрібні програми, які допоможуть підняти самооцінку жінці, зрозуміти її самодостатність. Якщо жінка стерпіла один раз, це провокує кривдника, і випадки насильства повторюватимуться (представник правоохоронних органів, м. Лисичанськ).

Висновки та рекомендації. Сучасне інституційне середовище запобігання та протидії насильству у сім'ї має основні складові, що необхідні для функціонування відповідного механізму. Також на законодавчому рівні визначено систему цілей, умов, заходів та інструментів для кожного інституційного сектору, впроваджено прокурорський контроль та парламентський моніторинг у цій сфері. Однак опитування фахівців, що задіяні до вирішення даної проблеми на місцях, показало, що на етапах виявлення, супроводу та попередження насильства залишаються недосконалими окремі процедурні моменти та заходи реагування. Можна стверджувати, що в Україні протягом багатьох років не вдається реалізувати системний підхід до вирішення ряду соціально-економічних проблем, які тією або іншою мірою впливають на прояви домашнього та гендерно зумовленого насильства (низький рівень життя населення, високі рівні бідності та безробіття, недостатня дієвість соціального захисту окремих категорій населення, неорганізоване дозвілля дітей і молоді, архаїчні суспільні настанови тощо).

Результати глибинних інтерв'ю з регіональними фахівцями, які представляли різні інституційні сектори протидії гендерно зумовленому насильству, підтвердили системний характер проблем. Нові виклики, зумовлені збройним конфліктом на Сході України та формуванням внутрішньо переміщених осіб, лише призвели до подальшого загострення прогалин у цій сфері. Серед основних інституційних проблем: неналагоджена система координації діяльності та

співпраці між фахівцями різних секторів; відсутність регулярного обміну інформацією та єдиної системи обліку випадків гендерного насильства; висока плінність кадрів і нестача кваліфікованих фахівців у сфері протидії гендерно зумовленому насильству; залишковий принцип фінансування відповідних заходів. Надання своєчасної та ефективної підтримки постраждалим від насильства стримується відсутністю цілодобової гарячої лінії на регіональному рівні, служб екстреної психологічної допомоги на місцях, браком безпечного житла для постраждалих від домашнього насильства, обмеженістю корекційних програм для кривдників та відсутністю інструментів примусу до їх повного проходження. Поширення проявів насильства у суспільстві зумовлюється й недостатнім врахуванням гендерних компонентів у системі освіти, відсутністю цілісної системи виховання та підготовки молоді до дорослого життя.

Системний брак достовірної інформації щодо поширення різних проявів гендерно зумовленого насильства у суспільстві, відокремленість тих інформаційних ресурсів, у рамках яких узагальнюються дані про кількість облікованих правопорушень і звернень постраждалих за різними видами послуг, визначають потребу в формуванні єдиної міжвідомчої бази даних, що сприятиме ефективному обміну інформацією, своєчасному перенаправленню постраждалих, моніторингу надання відповідних послуг та оцінці дієвості наданої підтримки.

Список використаних джерел

1. *Gerasymenko G. Gender-Based Violence in Ukraine: Issues of Assessment and Policy Response* / G. Gerasymenko // Демографія та соціальна економіка. – 2015. – № 3(25). – С. 138–149.
2. *Демченко І. Аналітичний звіт за результатами соціологічного дослідження «Доступність соціальних послуг жінкам, які постраждали від насильства», підготовлено на замовлення ФН ООН / І. Демченко. – К., 2014. – 51 с.*
3. *Левченко К. Насильство стосовно жінок: законодавчі та адміністративно-організаційні заходи протидії (1995–2002 роки) / К. Левченко // Право і Безпека. – 2002. – № 2. – С. 90–94.*
4. *Христова Г. Теоретико-правові засади переборення колізій у законодавстві України про попередження насильства в сім'ї / Г. Христова // Вісник Академії правових наук України. – 2009. – № 2. – С. 36–45.*
5. *Медико-демографічне обстеження населення України 2007. – Calverton, Maryland, США : УЦСР та Macro International, 2008. – 267 с.*
6. *Україна. Мультиіндикаторне кластерне обстеження домогосподарств, 2012 / Держ. служба статистики України [та ін.]. – К. : К.І.С., 2013. – 433 с.*
7. *Situation of Older Women in Ukraine. Analytical Report / Ukrainian Center for Social Reforms, UNFPA, Kyiv, 2014.*
8. *Аналітичне дослідження участі жінок у складі робочої сили України / Український центр соціальних реформ, ФН ООН, МОП. – К., 2012. – 212 с.*
9. *Поширення насильства щодо дівчат та жінок, підготовлено GfK Ukraine на замовлення ФН ООН. – К., 2014.*

References

1. *Gerasymenko G. Gender-Based Violence in Ukraine: Issues of Assessment and Policy Response. Demografiya ta sotsial'na ekonomika – Demography and Social Economy, 2015, No. 3(25), pp. 138–149.*
2. *Demchenko I. Analitichnyi zvit za rezul'tatamy sotsiologichnogo doslidzhennya «Dostupnist' sotsial'nykh poslug zhinkam, yaki postrazhdaly vid nasyl'stva», pidgotovleno na zamovlennya FN OON [Analytical report on the results of sociological research "Availability of social services to women, who are victims of violence, prepared to order UNFPA]. Kyiv, 2014, 51 p. [in Ukrainian]*

3. Levchenko K. *Nasyt'stvo stosovno zhinok: zakonodavchi ta administratyvno-organizatsiini zakhody protydii (1995–2002 roky)* [Violence against women: legislative and administrative countermeasures (1995–2002)]. *Pravo i Bezpeka*, 2002, No. 2, pp. 90–94 [in Ukrainian]
4. Khristova G. *Teoretyko-pravovi zasady pereborennya kolizii u zakonodavstvi Ukrainy pro poperedzhennya nasyt'stva v simi* [Theoretical and legal bases of overcoming conflicts in the law of Ukraine on prevention of domestic violence]. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy – Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 2009, No. 2, pp. 36–45 [in Ukrainian]
5. *Medyko-demografichne obstezhennya naseleennya Ukrainy 2007* [Demographic and health survey of the population of Ukraine, 2007]. Calverton, Maryland, SShA: UTsSR ta Macro International, 2008, 267 p. [in Ukrainian]
6. *Ukraina. Mul'tyindikatorne klasterne obstezhennya domogospodarstv, 2012* [Ukraine. Multiple indicators cluster survey of households, 2012]. *Derzh. sluzhba statystyky Ukrainy ta in.* [Держ. служба статистики України та ін.]. Kyiv, K.I.S., 2013, 433 p. [in Ukrainian]
7. Situation of Older Women in Ukraine. Analytical Report. Ukrainian Center for Social Reforms, UNFPA, Kyiv, 2014.
8. *Analitychne doslidzhennya uchasti zhinok u skladi robochoi syly Ukrainy* [Analytical study of women's participation in the labor force of Ukraine]. *Ukrains'kyi tsentr sotsial'nykh reform, FN OON, MOP* [Ukrainian Center for Social Reforms, UNFPA, MoL]. Kyiv, 2012, 212 p. [in Ukrainian]
9. *Poshyrennya nasyt'stva shchodo divchat ta zhinok, pidgotovleno GfK Ukraine na zamovlennya FN OON* [The spread of violence against girls and women, prepared by GfK Ukraine by the order of UNFPA]. Kyiv, 2014 [in Ukrainian]

Отримано 16.05.16

Герасименко А.В., канд. экон. наук, ведущий научный сотрудник Института демографии и социальных исследований имени М.В. Птухи НАН Украины,
Ничипоренко С.В., канд. экон. наук, старший научный сотрудник Института демографии и социальных исследований имени М.В. Птухи НАН Украины,
Хмелевская О.М., канд. экон. наук, старший научный сотрудник, ведущий научный сотрудник Института демографии и социальных исследований имени М.В. Птухи НАН Украины (Киев)

ПОДХОДЫ К ФОРМИРОВАНИЮ ПОЛИТИКИ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ГЕНДЕРНО ОБУСЛОВЛЕННОМУ НАСИЛИЮ В УКРАИНЕ

Исследована проблема гендерно обусловленного насилия. Обобщены результаты опроса экспертов, работающих в сфере предупреждения и противодействия данной форме насилия и представляющих различные институциональные секторы. Представлен анализ экспертных оценок причин и основных форм гендерно обусловленного насилия, определены ключевые проблемы, сдерживающие эффективность мероприятий по противодействию гендерно обусловленному насилию, а также очерчены основные подходы к формированию соответствующей политики на государственном уровне.

Ключевые слова: гендерно обусловленное насилие, домашнее насилие, политика противодействия насилию, экспертные оценки.

Gerasymenko G.V., PhD. (Economics), leading scientific fellow, Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine,
Nychyporenko S.V., PhD. (Economics), senior scientific fellow, Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine,
Khmelevs'ka O.M., PhD. (Economics), senior scientific fellow, Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv)

APPROACHES TO POLICY DESIGN ON COMBATING GENDER-BASED VIOLENCE

The article dwells upon a study of the gender-based violence problem. The authors summarize the results of interviews with experts, who work in the field of preventing and combating this form of violence and represent various institutional sectors. Paper presents the analysis of practitioners led assessment of the main forms and causes of gender-based violence; defines key problems, restricting the efficiency of efforts on combating gender-based violence; outlines basic approaches to the policy design at the state level.

Keywords: gender-based violence, domestic violence, policy on combating violence, expert assessments.